

Ignasi de Loiola (1491-1556)

Vocació, èxode i èxtasi

JORDI SAVALL
LA CAPELLA REIAL DE CATALUNYA
HESPÈRION XXI

Diumenge 3 d'abril del 2022, 18h.

Basílica de La Seu
MANRESA

Organitzat per:

**ESPURNES
BARROQUES**

MÚSICA I
EXPERIÈNCIES
AL TERRITORI
BARROC

Un encàrrec de:

Manresa 2022
Transforma

Quan a final del 2018, el regidor Joan Calmet ens va demanar si Manresa es podia incorporar al recent creat festival Espurnes Barroques, ens van trontollar tots els esquemes. I, ni de bon tros, no ens podíem imaginar que avui, 3 del 4 del 2022 (quin número!), la basílica de La Seu acolliria una producció encarregada a Jordi Savall per als actes de Manresa 2022. Des del seu naixement al Santuari del Miracle (on es preserva el retaule més exuberant de Catalunya), el festival Espurnes Barroques ha crescut i s'ha transformat, sempre fidel a la voluntat de dinamitzar —a través de propostes musicals de qualitat— un seguit de petits municipis de la Segarra, el Bages, el Solsonès i l'Anoia que han preservat un singular llegat barroc. Ser avui aquí ha suposat, per a nosaltres, un pelegrinatge intens. Les hores de camí no ens han privat d'algunes butllofes, minúscules al costat de la plenitud, la fondària i l'alè compartit amb tots aquells amb qui hem tingut la sort de caminar. Per tots i cada un d'ells, sentim una profunda gratitud.

Un d'aquests caminants il·lustres ha estat el Mestre Jordi Savall que, des de la primera conversa, va acollir amablement la llavor del projecte que escoltarem avui: un concert dedicat a un home que, fa mig mil·leni, va depositar les armes del cos per endinsar-se en la pau de l'esperit. Que, just en el context d'aquests dies, un ambaixador de la UNESCO com Jordi Savall ens acosti a la figura d'Ignasi de Loiola a través de la música (el llenguatge universal regit per les lleis de l'harmonia), és d'una pertinència que transcendeix de llarg el concert d'avui.

Des de la petitesa dels 5 anys d'Espurnes Barroques, poder-nos sumar als 80 del Mestre Savall, als 500 de l'estada de Sant Ignasi a Manresa i als 2000 de la Bacasis de què ja parlava Ptolomeu, és quelcom que ens fa enrojolar. Des d'aquest enrojolament, il·luminat amb la *Llum barroca* amb què enguany convoquem tant la Misteriosa Llum manresana com la Llum del sol radiant que la Companyia de Jesús té per emblema, us convidem a caminar plegats, obrint bé les orelles i el cor a la transformació que la música és capaç d'operar en nosaltres. ¿I quin lloc millor per fer-ho que a La Seu, el gran edifici que va veure Ignasi baixant de Montserrat?

A la sortida, a davant del Pont vell, podreu tastar La Barroka, la cervesa d'Espurnes Barroques i La Pirata que *transforma* l'aigua d'aquell riu on Ignasi va tenir la insondable "experiència del Cardener". Esperem que la seva suau corpulència daurada sigui tan generosa com la llum dels retaules barrocs que poblen el territori per on discorren les aigües amb què s'ha elaborat. Un territori per transitar amb vocació atenta —en èxode i amb èxtasi, com diu Xavier Melloni—, caminant amb el coratge dolç del pelegrí.

PROGRAMA

Cuán vil me parece la tierra cuando miro al cielo

Ignasi de Loiola

1491. Naixement d'Ignasi a la casa pairal de Loyola

Pedro de Escobar (c.1465-1535). Villancico: *Virgen bendita sin par* (CMP 416)*

1506. Ignasi és enviat al palau de Don Juan Velázquez de Cuéllar

Anònim. Fantasia: *Lealtat, ¡o lealtat!* —instrumental—

1517. A la mort del seu protector, passa a servir el duc de Nájera Luter publica les seves “95 Tesis” contra les indulgències

Text de les *95 Tesis de Wittenberg* de Martí Luter

Heinrich Isaac (1450-1517). Lied: *O Welt, Ich muß dich lassen*

1521. Ferit durant la lluita contra els francesos

Joannes Ponce (c.1470-1521). Villancico: *Francia, cuenta tu ganancia* (CMP 443)

Perinde ac cadaver

(Com si fos un cos mort)

Lema jesuïta sobre l'autonegació absoluta i l'obediència cega al Papa

1522. Temps de pelegrinatges: passa per Montserrat, de camí a Jerusalem

Anònim (s. XIV). Virelai: *Imperayritz de la ciutat joyosa* (Llibre Vermell de Montserrat, 9)

1522/23. S'està un any a Manresa, on esbossa els *Ejercicios espirituales*

Text dels *Ejercicios espirituales*

Christopher Tye (c.1505-c.1573). Fantasia: *Lawdes Deo* —instrumental—

1525/26. Pelegrinatge a Terra Santa

Tomás Luis de Victoria (1548-1611). Lamentatio: *Jerusalem, convertete ad Dominum*

1527. Roma, Venècia i Barcelona

Heinrich Isaac (1450-1517). *Christ ist erstanden*

Spiritus Dei est hic
(Aquí hi ha l'esperit de Déu)

Papa Pau III sobre les Constitucions de la Companyia de Jesús

1528. Viatge a París, estudis a la Sorbona; després a Venècia i a Roma

Claude de Sermisy (c.1490-1562). Salm 103: *Benedic anima mea*

Anònim. *Paduana del Re* —instrumental—

1537. Decideix fundar una Companyia que portarà el nom de Jesús

Anònim (s. XV). Himne: *Adoramus te* (CMM 4) **

1540. El Papa Pau III aprova l'orde de la Companyia de Jesús

Text de la *Regla o fórmula de l'Institut de la Companyia de Jesús*

1545. Concili de Trento. Expansió de la Companyia

Tomás Luís de Victoria (1548-1611). Improperia: *Popule meus*

Ite, inflamate omnia

(Ves, posa foc a tot el món)

Ignasi de Loiola a Francesc Xavier

1551. La seva salut es deteriora ràpidament

Ignasi funda el Col·legi romà, futura Universitat gregoriana

Girolamo Parabosco (c.1524-1557). Ricercare XIV: *Da Pacem Domine* —instrumental—

Text de les missives de Francesc Xavier sobre la Xina

1552. Mort de Francesc Xavier a la Xina

Anònim (Xina). *Ave Maria* (pentatònica)

1556. Ignasi de Loiola mor a Roma

Cristóbal de Morales (1500-1553). Motet (ad Matutinum): *Circumdederunt me*

1622. Ignasi de Loiola és canonitzat

Joan Pau Pujol (1570-1626). Himne: *Deus tuorum militum*

El seu llegat perdura

Joan Cabanilles (1644-1712). Himne: Tiento de *Pange, lingua*

Ad maiorem Dei gloriam

(A la major glòria de Déu)

Lema general de la Companyia de Jesús

La Capella Reial de Catalunya

Èlia Casanova, *Soprano*

David Sagastume, *Contratenor*

Lluís Vilamajó, *Tenor*

Víctor Sordo, *Tenor*

Furio Zanasi, *Baríton*

Pieter Stas, *Baix*

Lluís Vilamajó, *preparació del conjunt vocal*

Hespèrion XXI

Jean-Pierre Canihac, Lluís Coll, *Cornettos*

Béatrice Delpierre, *Xeremia*

Daniel Lassalle, *Sacabutx*

Joaquim Guerra, *Baixó*

Jordi Savall, *Viola de gamba soprano*

Lixsania Fernández, *Viola de gamba tenor*

Marc de la Linde, *Viola de gamba baixa*

Philippe Pierlot, *Viola de gamba baixa*

Enrike Solinís, *Viola de mà*

Andrew Lawrence-King, *Arpa renaixentista i saltiri*

Dani Espasa, *Orgue*

David Mayoral, *Percussió*

Recitador: Manuel Forcano

Direcció: Jordi Savall

NOTES AL PROGRAMA

En tot, estimar i servir

Ignasi de Loiola, Exercicis Espirituals

Manresa està de festa: es commemoren enguany cinc-cents anys de l'estada d'Ignasi de Loiola a la Cova, el 1522, on el fundador de la Companyia de Jesús ideà i formulà els seus cèlebres *Exercicis espirituals*, una guia de recés interior per a tots aquells que, en un règim de silenci i meditació, delegen arrodonir les arestes de la seva ànima. El pas per Manresa d'aquest personatge tan important de la història de l'Església és una efemèride que mereix celebrar-se amb música d'època per així reconstruir l'atmosfera d'aquell convuls segle XVI en què va viure Ignasi de Loiola primer com a soldat, després com a pelegrí a Montserrat i a Terra Santa, posteriorment com a estudiant, com a clergue i com a Pare General del nou orde que ell funda i, en acabat, com a sant de l'Església catòlica canonitzat el 1622, seixanta-sis anys després de la seva mort el 1556.

Jordi Savall, acompanyat dels seus conjunts La Capella Reial de Catalunya i Hespèrion XXI reconstrueix en aquest concert de músiques i textos, la biografia d'Ignasi de Loiola entre els esdeveniments històrics més rellevants del seu temps: la irrupció de Martí Luter i la resta de reformadors de l'Església, les Guerres de Religió entre catòlics i protestants, el Concili de Trento i l'aplicació de l'anomenada *Contrareforma* en què la nova Companyia de Jesús jugaria un paper tan important. El XVI és el segle del Renaixement cultural europeu, de l'emperador Carles V, del soldà otomà Solimà el Magnífic, d'Erasme de Rotterdam, dels exploradors Magalhães i Elcano, dels astrònoms Copèrnic i Tyco Brahe, dels pintors Brueghel i Miquelàngel, dels literats Montaigne i Marlowe, Garcilaso i Camoes, dels místics Joan de la Creu i Teresa de Jesús, de la invenció del llapis de grafit, del termòmetre i del violí, i de músics excepcionals una tria dels quals —els compositors Girolamo Parabosco, Heinrich Isaac, Christopher Tye, Claude de Sermisy, els catalans Joannes Ponce, Joan Pau Pujol, els polifonistes Pedro de Escobar, Tomás Luis de Victoria, Cristóbal de Morales, i el valencià Joan Cabanilles— sonen en aquest concert per vestir de música els esdeveniments de la vida i llegat d'Ignasi de Loiola.

No és la primera vegada que Jordi Savall i els seus conjunts s'endinsen en la música renaixentista per a commemorar una efemèride jesuítica: l'any 2006, en el cinquè centenari del naixement de Francesc Xavier, cofundador amb Ignasi de Loiola de

la Companyia de Jesús, es dugueren a terme diversos concerts arreu del món i l'enregistrament d'un llibre-disc sobre la vida de l'apòstol missioner jesuïta a qui Ignasi de Loiola havia dit: *Ite, inflamate omnia* («Ves, incendia tot el món»). L'epopeia espiritual i humana de Francesc Xavier des de la seva Navarra natal, des de l'amistat i la complicitat humana amb Ignasi per fundar el nou orde i per estendre la fe cristiana pels territoris aleshores més ignots del món, per complir els vots de pobresa, caritat, renúncia i sacrifici a favor de les castes més humils i de tots els desheretats, foren la base d'un treball de Jordi Savall musicalment intens i acolorit atès que s'hi combinaven les tonades renaixentistes amb melodies índies, japoneses i xineses pròpies del trajecte geogràfic i vital de Francesc Xavier. Ara, arriba el torn de la commemoració d'un altre cinquè centenari, el de l'estada d'Ignasi de Loiola —l'home vestit de sac— a la cova de Manresa on es cogué la seva futura santedat.

El concert, dividit en quatre parts, presenta les etapes de la vida d'Ignasi de Loiola: el seu naixement es convoca amb una obra servada al *Cancionero de palacio*: un villancet —forma musical i poètica que anys a venir associarem només a les nadales— del portuguès Pedro de Escobar. Els seus primers anys dedicats a les armes i a la vida cavalleresca culminen en la seva ferida en batalla que el portarà a demanar-se: «¿De què serveix guanyar el món, si al final perds l'ànima?» i que en música vindrà representada amb un altre villancet, en aquest cas, del lleidatà Joannes Ponce, que serví a la cort de Ferran el Catòlic. L'esclat violent de la reforma de Luter a Alemanya es mostra amb una cançó del neerlandès Heinrich Isaac, compositor de la cort imperial alemanya i creador de l'anomenat «estil septentrional» que impregnarà molts himnes de les futures esglésies protestants. El segon bloc és el de la renúncia, el pelegrinatge, l'ascetisme, l'èxtasi, la meditació espiritual a la cova de Manresa, la visita a Montserrat, l'anar a besar les pedres de Jerusalem. L'arribada d'Ignasi a Manresa, el 1522, s'evoca amb una de les peces més cèlebres del *Llibre Vermell de Montserrat*, «L'emperadriu de la ciutat joiosa», un cant de lloança a la Mare de Déu de principis del segle XIV. La meditació que el porta a idear els seus *Exercicis espirituals* ve musicada amb uns *Laudes* del compositor i organista anglès Christopher Tye.

La tercera etapa és la de l'estudi a París, la configuració d'un cercle d'amistats profundes i compromeses per fundar el nou orde, la constitució de la Companyia de Jesús, beneïda pel papa Pau III el 1540 el qual, en llegir les seves Constitucions, exclamà la cèlebre frase: *Spiritus Dei est hic* («Aquí hi ha l'esperit de Déu»). L'estada a França ve representada pel motet *Benedic anima mea* de Claude Sermisy, un dels més destacats compositors francesos de música sacra. L'aprovació de les Constitucions de la Companyia de Jesús

i la convocatòria del gran Concili de Trento venen musicades amb el motet polifònic *Popule meus* del més cèlebre polifonista del Renaixement castellà, Tomás Luis de Victoria. La quarta etapa i final és la de l'expansió de la Companyia de Jesús amb el seu lema *Ad maiorem Dei gloriam* («A la major glòria de Déu»), i de la fundació del Col·legi Romà, representades amb la fantasia instrumental del compositor italià Girolamo Parabosco. La mort d'Ignasi de Loiola el 1556 s'evoca amb la polifonia excelsa del gran compositor sevillà Cristóbal de Morales. La posterior canonització d'Ignasi de Loiola el 1622 pel papa Gregori XV permet introduir al concert músics barrocs com el mataroní Joan Pau Pujol amb l'himne religiós *Deus tuorum militum*, així com l'organista i compositor valencià Joan Cabanilles amb un *tiento*, aquesta forma musical que, de forma lliure, polifònica i contrapuntística, elevava les qualitats interpretatives de cadascun dels diversos instruments participants, aquí amb el bell «*Pange Lingua*» que clou en un esclat majestuós de barroquisme aquest repàs de la vida de qui proclamà que tot era fet per *estimar i servir*. Poques més paraules podem afegir car, en paraules de sant Ignasi: «*L'amor s'ha de posar més a les obres que a les paraules*». Que soni, doncs, la música.

Manuel Forcano
Manresa, 2022

TEXTOS RECITATS

PRIMERA PART

De les 95 Tesis de Luter (1517)

10. Mal i barroerament procedeixen aquells sacerdots que reserven als morents penes canòniques al purgatori.
11. Aquesta zitzània, la de transformar la pena canònica en pena pel purgatori, sembla verament que ha estat sembrada mentre els bisbes dormien.
32. Seran eternament condemnats amb els seus mestres, aquells que creguin estar segurs de la seva salvació mitjançant una carta d'indulgències.
36. Qualsevol cristià veritablement penedit té dret a la remissió plenària de pena i culpa, fins i tot sense tenir cap carta d'indulgències.
43. S'ha d'instruir als cristians que aquell que ajuda un pobre o assisteix un indigent, realitza una obra major que si comprés indulgències.
45. S'ha d'ensenyar als cristians que aquell que veu un captaire i, sense ni adonar-se'n, dona diners per comprar una indulgència, allò que guanya veritablement no són les indulgències papals, ans la indignació de Déu.
50. S'ha d'ensenyar als cristians que si el Papa conegués les exaccions dels predicadors d'indulgències, preferiria que la basílica de Sant Pere quedés reduïda a cendres abans que construir-la amb la pell, la carn i els ossos de les seves ovelles.
53. Són enemics de Crist i del Papa aquells que, per predicar indulgències, ordenen suspendre per complet a les esglésies la prèdica de la paraula de Déu.
54. S'ofèn la paraula de Déu quan en un mateix sermó es dedica tant o més temps a les indulgències que a l'evangeli.
80. Bisbes, mossens i teòlegs hauran de retre comptes si permeten que es proposin al poble aquest tipus de falòrnies.
86. D'igual manera: per què el Papa, la fortuna del qual és més abundant que la dels rics més opulents, no construeix només una basílica de Sant Pere amb el seus propis diners, en lloc de fer-ho amb el dels pobres creients?

SEGONA PART

Dels Exercicis espirituals d'Ignasi de Loiola (1548)

21. EXERCICIOS ESPIRITUALES PARA VENCER A SI MISMO Y ORDENAR SU VIDA, SIN DETERMINARSE POR AFEECCION ALGUNA QUE DESORDENADA SEA.

43. MODO DE HACER EL EXAMEN GENERAL, Y CONTIENE EN SI CINCO PUNTOS.

1. El primer punto es dar gracias a Dios nuestro Señor por los beneficios rescibidos.
2. El 2º: pedir gracia para conocer los pecados, y lanzallos.
3. El 3º: demandar cuenta al ánima desde la hora que se levantó hasta el examen presente, de hora en hora o de tiempo en tiempo; y primero, del pensamiento; y después de la palabra y después, de la obra; por la misma horden que se dixo en el examen particular.
4. El 4º: pedir perdón a Dios nuestro Señor de las faltas.
5. El 5º: proponer enmienda con su gracia. Pater noster.

TERCERA PART

Del Text de la Regla o fórmula de l'Institut de la Companyia de Jesús (1550)

1. Qui vulgui lliurar-se al servei de Déu sota la senyera de la creu en aquesta Companyia nostra que volem que es distingeixi amb el nom de Jesús i servir només el Senyor i l'Església, la seva Esposa, sota el Papa, Vicari del Crist a la terra, que tingui present en el seu esperit que, després del solemne vot de castedat, pobresa i obediència, ja forma part de la Companyia fundada sobretot per procurar principalment: *la defensa i l'extensió de la fe i el profit de les persones en la vida i doctrina cristiana*, mitjançant prèdiques públiques, formació de la fe i qualsevol altre ministeri de la paraula de Déu, i també exercicis espirituals, educació cristiana de nens i de persones ignorants i el consol espiritual dels fidels amb el sagrament de la reconciliació i l'administració dels altres sagraments.

I que també estigui preparat per a reconciliar els desavinguts i per a l'ajut misericordiós dels qui estan a les presons o als hospitals i per a practicar les altres obres de caritat, com semblarà convenient a la glòria de Déu i al bé comú.

2. Hem cregut que era molt convenient que cada un de nosaltres i tots els qui més endavant facin professió, a més d'aquell triple vincle dels tres vots, s'obliguin amb un vot especial: a fer immediatament sense cap subterfugi o excusa el que el Papa actual

i els que amb el temps es vagin succeint ordenin pel profit del proïsme i l'extensió de la fe i també a anar a qualsevulla regió on ens vulguin enviar, en la mesura que puguem. I això, tant si ens pensen enviar als turcs, com a qualssevol altres infidels, encara que sigui a les regions que s'anomenen Índies, o a qualssevol heretges o cismàtics o també a qualssevol fidels.

QUARTA PART

De les Missives de Francesc Xavier sobre la Xina (1552)

La Xina és una terra grandíssima, pacífica, i governada amb grans lleis, només hi ha un rei, i en gran mesura hom l'obeeix. És un reialme riquíssim i abundós en tota mena de manteniments. No hi ha sinó una petita travessa de la Xina al Japó. Aquests xinesos són molt enginyosos i lliurats a l'estudi, principalment a les lleis humanes sobre la governació de la república; són molt desitjosos de saber. És gent blanca, barbamecs, amb els ulls molt petits; és gent molt liberal, sobretot molt pacífica. No hi ha guerra entre ells.

(...)

Anem a la Xina a posar guerra i discòrdia entre els dimonis i les persones que els adoren, amb grans peticions de part de Déu, primer de tot al rei, i després, a tots als del seu reialme, que deixin d'adorar al diable, i ho facin al Creador del cel i de la terra que els ha creat.

VIRGEN BENDITA SIN PAR

Villancico – *Pedro de Escobar (ca.1465-ca.1535)*
Cancionero Musical de Palacio, 416

Virgen bendita sin par,
de quien toda virtud mana,
vos sois digna de loar.

Vos, sagrada enperadora,
desezistes el engaño
y remediastes el daño
de la gente pecadora.
De los ángeles señora,
vos queráis tal gracia dar,
que no podamos pecar
contra aquél que carne humana
de vos le plugo tomar.

De vos canta Salomón
toda y en toda ferrosura,
entre las espinas rrosa
saliste en perfección.
A vos ell alto varón
se umille a devocción,
que sois vendita sin par,
de quien toda virtud mana.
Vos sois dina de loar.

O WELT, ICH MUSS DICH LASSEN

Lied – *Heinrich Isaac (1450-1517)*

O Welt, ich muß dich lassen,
ich fahr dahin mein Straßen
ins ewig Vaterland.
Mein Geist will ich aufgeben,
dazu mein Leib und Leben
Setzen gnädich in Gottes Hand.

Mein Zeit ist nun vollendet,
der Tod das Leben schändet,
sterben ist mein Gewinn;
kein Bleiben ist auf Erden,
das Ewig muß mir werden,
mit Fried und Freud ich fahr dahin.

OH MÓN, T'HE DE DEIXAR

Lied – *Heinrich Isaac (1450-1517)*

Oh món, t'he de deixar,
pels meus camins m'adreço
cap a la llar eterna.
Abandono el meu esperit,
la meva vida, el cos sencer,
ho lliuro a mans de Déu.

El meu temps s'ha acabat,
ja tinc aquí la mort,
guanyo deixant-me la vida;
me'n vaig d'aquesta terra,
l'etern de mi s'empara,
vaig en pau i alegria.

FRANÇA, CUENTA TU GANANÇIA

Villancico – *Joannes Ponçe* (ca.1480-ca.1521)

Cancionero Musical de Palacio, 443

França, cuenta tu ganança.

– ¡Por mon arme, je no sé! –

– Pues yo te lo contaré.–

A Salsas de alli venistes
a poner vuestro real,
y lo que pareció mal,
que sin esperar os fuistes.
França, di, ¿por qué huistes?

– ¡Por mon arme, je no sé! –

– Pues yo te lo contaré.–

En aquesta de Nabarra,
si no fuera por Turín,
era llegado tu fin,
que ninguno no quedara.
França, di cómo pasara.

– ¡Por mon arme, je no sé! –

– Pues yo te lo contaré.–

Mira, França, la vitoria
de nuestro humilde león,
su intención, su corazón
gobierna el Rey de la gloria.
¿Qué's de ti y de tu memoria?

– ¡Por mon arme, je no sé! –

– Pues yo te lo contaré.–

IMPERAYRITZ DE LA CIUTAT JOYOSA

Virelai a dues veus – *Anònim* (s. XIV)

Llibre Vermell de Montserrat, 9

1a veu:

Imperayritz de la ciutat joyosa,
de paradís, ab tot gaug eternal,
neta de crims, de virtutz habundosa,
Mayres de Dieu per obra divinal.
Verges plasen ab fas angelical,
així com sotz a Dieu molt graciosa,
Placlus estar als fizels piadosa,
Preyan per lor al Rei celestial.

Rosa flagran de vera benenança,
fons de merce jamays no defallen,
palays d'onor on se fech l'aliança
de Deu e d'om per nostre salvamen.
E fo ver Dieus e-s honi perfectamen,
ses defallir en alguna substança,
e segons hom morí senes dubtança,
e com ver Dieus levech del monimen.

Flor de les flors, dolça, clement et pia,
l'àngel de Dieu vesem tot corroçat,
e par que Dieus l'a mandat que.ns alcia
d'on ell es prest ab l'estoch afllat.
Donchs, plaç'a vos que.l sia comandat
qu'estoyg l'estoch e que remes nos sia,
tot fallimen tro en lo presen dia,
e.ns done gaug e patz e sanitat.
Mare de Dieu, cap de virginitat:
si no lausam la vostra senyoria
o no.us servim tan be.co.us tanyeria,
de pauch se.n mou e no.de volentat.

EMPERADRIU DE LA CIUTAT JOIOSA

Virelai a dues veus – *Anònim* (s. XIV)

Llibre Vermell de Montserrat, 9

1a veu:

Emperadriu de la ciutat joiosa,
del paradís, amb tot goig eternal,
neta de crims, de virtuts abundosa,
Mare de Déu per obra divinal.
Verge plaent amb faç angelical,
així com sou a Déu molt graciosa,
us plau ser als fidels piadosa,
pregant per ells al Rei celestial.

Rosa fragant de vera bondat,
font de mercè que mai no defallí,
palau d'honor on es féu l'aliança
de Déu i home per nostre salvament.
I el ver Déu és home perfectament,
sense defallir en alguna substància,
i segons hom morí sense dubtança,
i com ver Déu es llevà del sepulcre.

Flor de les flors, dolça, clement i pia,
l'àngel de Déu veiem tot arrufat,
sembla que Déu li ha manat que ens alci
d'on ell és prest amb l'estoch aflat.
Donchs plagui que li sigui manat
que enfundi l'estoch i que remès ens sigui
tot falliment fins el present dia,
i ens doni goig i pau i salut.
Mare de Déu, símbol de virginitat:
si no lloem la vostra senyoria
o no us servim tan bé com us pertocaria,
poc tindrem sinó dissort, però no voluntat.

2a. veu:

Verges ses par, misericordiosa:
de vos se tany que.ns defenatz de mal,
e no siatz devas nos endenyosa
pels fallimens que fem en general.
Mas que.ns cubratz ab lo manto real,
de pietat pus que.n etz cupiosa,
car totz em faytz d'avol pasta fangosa,
Per que'l fallir es de carn humanal.

Vexell de patz, corona d'esperança,
port de salut be segur de tot ven:
Vos merexets de tenir la balança
on es pesat be dreytureramen.
E pesa mays vostre Fill excellen,
mort en la crotz per nostra deliurança,
que.ls peccats d'om en fayt ne.n cobegança
al be fidel confes e peniden.

Estel de mar qui los perillans guia
E.ls fay venir a bona salvetat:
si Iesuchrist obesir no volia
ço que per vos li serà suplicat,
mostratz-li .ls pitz d'on l'avetz alletat,
et totz los santz, ab la gran jerarquia
de paradís, qui.us faran companyia,
tot quan volretz vos ben autreyat.

Ihesus veray, un Dieu en trinitat:
Vos avetz dit que la mort no.us plasia
Del peccador, mas convertit viuria;
Donques mercé, mercé, per karitat.

JERUSALEM, CONVERTERE AD DOMINUM

Lamentatio – *Tomás Luis de Victoria (1548-1611)*

Jerusalem, Jerusalem,
convertere ad Dominum Deum tuum.

CHRIST IST ERSTANDEN

Heinrich Isaac (1450-1517)

Christ ist erstanden
von der Marter alle:
des sol wir alle froh sein,
Christ sol unser Trost sein.
Kyrie eleison.

Wär er nicht erstanden,
so wär die Welt vergangen:
Seit dass er erstanden ist,
so loben wir den Herren Christ.
Kyrie eleison.

BENEDIC ANIMA MEA

Psalmus 103, 1-3

Claude de Sermisy (1495-1562)

Benedic anima mea Domino:
et omnia quae intra me sunt
nomini sancto eius.

Benedic anima mea Domino,
et noli oblivisci omnes retributiones eius.

Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis,
qui sanat omnes infirmitates tuas.

2a veu:

Verge sense par, misericordiosa:
de vós s'atenyi que ens defensi del mal,
i no sigueu devers nós desdenyosa
pels falliments que fem en general.
Ans cobriu-nos amb el mantell reial,
de pietat de què sou tan cupiosa,
car tots som fets de vil pasta fangosa,
perquè fallir és de carn humanal.

Vaixell de pau, corona d'esperança,
port de salut ben segur de tot vent:
vós mereixeu de tenir la balança
on és pesat ben dretament.
I pesa més vostre Fill excel·lent,
mort a la creu per nostra deslliurança,
que els nostres pecats i la cobejança
al bé del fidel confés i penitent.

Estel de mar qui als perills guia
i ens fa venir a bon aixoplug:
si Jesucrist obeir no volia
ço que per vós li serà suplicat,
mostreu-li els pits d'on l'heu alletat,
i tots els santz, amb la gran jerarquia
del paradís, qui us faran companyia,
tot quan vulgueu vós i ben més enllà.

Jesús veureu, un Déu en trinitat:
vós heu dit que la mort no us plaïa
del pecador, ans convertit viuria;
doncs mercè, mercè, per caritat.

JERUSALEM, TORNA-TE'N AMB EL SENYOR

Lamentació – *Tomás Luis de Victoria (1548-1611)*

Jerusalem, Jerusalem,
torna-te'n amb el Senyor, el teu Déu.

CRIST HA RESSUSCITAT

Heinrich Isaac (1450-1517)

Crist ha ressuscitat
de tot patiment.
Alegrem-nos-en tots,
sigui Crist el nostre consol.
Kyrie eleison.

Si no hagués ressuscitat,
s'hauria acabat el món.
Com que ha ressuscitat,
lloem el nostre Senyor Crist.
Kyrie eleison.

BENEIX EL SENYOR, ÀNIMA MEVA

Salm 103, 1-3

Claude de Sermisy (1495-1562)

Beneix el Senyor, ànima meva,
del fons del cor beneix
el seu sant nom.

Beneix el Senyor, ànima meva,
no t'oblidis mai dels seus favors.

Ell et perdona les culpes
i et guareix de tota malaltia.

ADORAMUS TE, DOMINE

Hymnus – *Anònim* (s. XV)

Cançoner Musical de Montecassino, 4

Adoramus te, Domine, Jesu Christe,
et benedicamus tibi
qui per sanctum crucem tuam
redemisti mundum.

Crucem tuam adoramus, domine:
et sanctam resurrectionem tuam,
laudamus et glorificamus.

POPULE MEUS

Improperia – *Tomás Luis de Victoria* (1548-1611)
Officium Hebdomadae Sanctae (Roma, 1585)

Popule meus, quid feci tibi?
Aut in quo contristavi te?
Responde mihi.

V./ Quia eduxi te de terra Aegypti:
parasti Crucem Salvatori tuo.

C. 1: Hagios o Theos.
Responsum C. 2: Sanctus Deus.

C. 1: Hagios ischyros.
Responsum C. 2: Sanctus fortis.

C. 1: Hagios athanatos, eleison hymas.
C. 2: Sanctus et immortalis, miserere nobis.

V. Quia eduxi te per desertum
quadraginta annis,
et manna cibavi te,
et introduxi in terram satis optimam:
parasti Crucem Salvatori tuo.

Hagios o Theos...

V. Ego te eduxi de Aegypto,
demerso Pharaone in Mare Rubrum:
et tu me tradidisti principibus sacerdotum.

Popule meus...

AVE MARIA

Anònim (Xina)

Pentatònica

Déu vos salve, Maria, plena de gràcia;
el Senyor és amb Vós;
beneïda sou Vós entre totes les dones
i beneït és el fruit del vostre ventre, Jesús.

Santa Maria, Mare de Déu,
pregueu per nosaltres, pecadors,
ara i en l'hora de la nostra mort.
Amén.

CIRCUMDERUNT ME GEMITUS MORTIS

Motet – *Cristóbal de Morales* (1500-1553)
Ad matutinum

Circumderunt me gemitus mortis,
dolores inferni, circumderunt me.

T'ADOREM SENYOR

Himne – *Anònim* (s. XV)

Cançoner Musical de Montecassino, 4

T'adorem Senyor Jesucrist,
i et beneim perquè
per la teva santa creu
has redimit el món.

Adorem la teva creu, Senyor :
i la teva santa resurrecció,
enaltim i glorifiquem.

POBLE MEU

Improperis – *Tomás Luis de Victoria* (1548-1611)
Ofici de Setmana Santa (Roma, 1585)

Poble meu, què t'he fet?
En què t'he entristit?
Respon-me.

V./ Perquè et vaig treure de la terra d'Egipte,
has preparat una creu per al teu Salvador.

C. 1: *Hagios o Theós*.
Responsori C. 2: Sant Déu.

C. 1: *Hagios ischyros*.
Responsori C. 2: Sant fort.

C. 1: *Hagios athánatos, eleisión imás*.
C. 2: Sant immortal, tingues pietat de nosaltres.

V. Et vaig guiar pel desert
quaranta anys,
et vaig nodrir amb manna,
et vaig dur a una terra excel·lent;
has preparat una creu per al teu Salvador.

Hagios o Theós...

V. Jo et vaig treure d'Egipte,
vaig submergir el faró al Mar Vermell;
i tu m'has lliurat als gran sacerdots.

Poble meu...

M'ENVOLTEN ELS GEMECS DELS MORTS

Motet – *Cristóbal de Morales* (1500-1553)
Ad matutinum

M'envolten els gemecs dels morts,
els dolors de l'Infern m'envolten.

DEUS TUORUM MILITUM

Hymnus - *Joan Pau Pujol (1570-1626)*

Deus, tuorum militum
sors et corona, præmium:
Laudes canentes martyris,
absolve nexu criminis.

Hic testis ore protulit
quod cordis arca credidit:
Christum sequendo repperit,
effusione sanguinis.

Hic nempe mundi gaudia,
et blandimenta noxia,
caduca rite deputans,
pervenit ad cælestia.

Pœnas cucurrit fortiter,
et sustulit viriliter:
Fundensque pro te sanguinem,
æterna dona possidet.

Gloria tibi, Domine,
qui surrexisti a mortuis,
cum Patre et Sancto Spiritu,
in sempiterna saecula.

Amen.

PANGE, LINGUA

Hymnus - *Joan Cabanilles (1644-1712)*

Pange, lingua, gloriosi
corporis mysterium
sanguinisque pretiosi,
quem in mundi pretium
fructus ventris generosi
rex effudit gentium.

Nobis datus, nobis natus
ex intacta Virgine,
et in mundo conversatus,
sparso verbi semine,
sui moras incolatus
miro clausit ordine.

In supremæ nocte coenæ
recumbens cum fratribus,
observata lege plene
cibus in legalibus,
cibum turbæ duodenæ
se dat suis manibus.

Verbum caro, panem verum
verbo carnem efficit,
fitque Sanguis Christi merum,
et, si sensus deficit,
ad firmandum cor sincerum
sola fides sufficit.

Amen.

DÉU DELS VOSTRES SOLDATS

Himne - *Joan Pau Pujol (1570-1626)*

Oh Déu, destí, corona
i premi dels vostres soldats,
desfeu el lligam dels pecats
als qui canten les lloances del Màrtir.

Va declarar amb la boca
el que creia en el fons del seu cor,
i seguint-lo va trobar Crist
amb el vessament de la seva sang.

Aquest, en efecte, amb raó va considerar
caducs els goigs del món
i els seus afalacs nocius;
per això va arribar al cel.

Amb fortalesa va afrontar els sofriments
i els va suportar virilment;
vessant per ós la sang,
posseeix els dons eterns.

Glòria a tu, Senyor
tu que has ressuscitat d'entre els morts
amb el Pare i l'Esperit Sant
pels segles dels segles.

Amén.

CANTI LA VEU DEL COS MÉS GLORIÓS

Himne - *Joan Cabanilles (1644-1712)*

Canti la veu del cos més gloriós
el misteri sublim i elevat,
i la sang preciosa, que amorós
en rescat del món ha vessat;
essent el fruit d'un ventre generós
el rei de tot l'orbe, el més sagrat.

Dat per nosaltres, i nascut
d'una Verge intacta i recollida,
tot conservant al món
i escampant la llavor de la paraula que dóna vida,
amb ordre admirable i esplèndid,
el temps de la seva arribada s'acabà.

La nit ja tardana, la nit desitjada,
estant el sopar ja aparellat,
convida els seus germans,
i complerta l'ombra i la llei primer,
amb ses sagrades mans pel legal corder
dóna de menjar al seu cos vertader.

Aquella creadora paraula,
amb paraula sense canviar,
el que era pa ara en carn fa tornar-se,
i el vi en la pròpia sang transformar-se.
I puix que el groller sentit
s'acovardeix i defalleix.

Amén.

Jordi Savall

Jordi Savall és una de les personalitats musicals més polivalents de la seva generació. Fa més de cinquanta anys que dona a conèixer al món meravelles musicals abandonades en la foscor de la indiferència i de l'oblit. Dedicat a la recerca d'aquestes músiques antigues, les llegeix i les interpreta amb la seva viola de gamba, o com a director. Les seves activitats com a concertista, pedagog, investigador i creador de nous projectes, tant musicals com culturals, el situen entre els principals artífexs del fenomen de revalorització de la música històrica. És fundador, juntament amb Montserrat Figueras, dels grups musicals Hespèrion XXI (1974), La Capella Reial de Catalunya (1987) i Le Concert des Nations (1989) amb els què explora i crea un univers d'emocions i de bellesa, i les projecta al món i a milions d'amants de la música.

Al llarg de la seva carrera ha enregistrat i editat més de 230 discos de repertoris de música medieval, renaixentista, barroca i del classicisme, amb una especial atenció al patrimoni musical hispànic i mediterrani, que han estat mereixedors de moltes distincions com Midem Awards, International Classical Music Awards i un Grammy Award. Els seus programes de concert han convertit la música en un instrument de mediació per a l'entesa i la pau entre pobles i cultures diferents i de vegades

enfrentades. No debades l'any 2008 Jordi Savall fou nomenat Ambaixador de la Unió Europea pel diàleg intercultural i, juntament amb Montserrat Figueras, varen ser investits "Artistes per la Pau" dins del programa "Ambaixadors de bona voluntat" de la UNESCO.

La seva fecunda carrera musical ha estat mereixedora de les més altes distincions nacionals i internacionals, d'entre les quals cal destacar el títol de Doctor Honoris Causa de les Universitats d'Évora (Portugal), de Barcelona, de Lovaina (Bèlgica), de Basilea (Suïssa) i d'Utrecht (Països Baixos), la insígnia "Chevalier" de la Legió d'Honor de la República francesa, el Premi Internacional de Música per la Pau del Ministeri de Cultura i Ciència de la Baixa Saxònia, la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el premi Helena Vaz da Silva i el prestigiós Premi Léonie Sonning, considerat el premi Nobel de la música. "Jordi Savall posa de manifest una herència cultural comuna infinitament diversa. És un home pel nostre temps" (*The Guardian*, 2011).

La Capella Reial de Catalunya

Seguint el model de les famoses “Capelles Reials” medievals per a les quals foren creades les grans obres mestres de les músiques sagrada i profana a la Península Ibèrica, l'any 1987 Montserrat Figueras i Jordi Savall funden La Capella Reial, un dels primers grups vocals dedicats a la interpretació de les músiques dels Segles d'Or amb criteris històrics i constituït exclusivament per veus hispàniques i llatines. A partir de 1990, rep el patrocini regular de la Generalitat de Catalunya i des d'aquell moment passa a anomenar-se La Capella Reial de Catalunya.

El nou conjunt es dedica a la recuperació i a la interpretació del patrimoni polifònic-vocal medieval i dels Segles d'Or hispànic i europeu anterior al segle XIX amb criteris històrics. En la mateixa línia artística que Hespèrion XXI i sempre des d'un gran respecte a la profunda dimensió espiritual i artística de cada obra, La Capella Reial de Catalunya combina magistralment tant la qualitat i l'adequació a l'estil de l'època, com la declamació i projecció expressiva del text poètic.

El seu extens repertori abraça des de la música medieval de les cultures de la mediterrània fins als grans mestres del Renaixement i del Barroc. Ha destacat en alguns repertoris operístics del barroc i del classicisme i també en composicions contemporànies d'Arvo Pärt. Cal destacar la seva participació en la banda sonora de la pel·lícula *Jeanne La Pucelle* (1993) de Jacques Rivette sobre la vida de Joana d'Arc.

L'any 1992, La Capella Reial de Catalunya debuta en el gènere operístic acompanyant com a cor totes les representacions de *Le Concert des Nations*. La seva discografia, publicada en més de 40 CDs, ha rebut diverses distincions i guardons. Sota la direcció de Jordi Savall, La Capella Reial de Catalunya desenvolupa una intensa activitat de concerts, enregistraments arreu del món i, des de la seva fundació, actua regularment als principals festivals internacionals de música antiga.

Hespèrion XXI

El valor més important de la música antiga rau en la seva capacitat, com a llenguatge artístic universal, per transmetre sensibilitats, emocions i idees ancestrals que captiven encara avui dia a l'espectador actual. Amb un repertori que va des del segle X fins al segle XVIII, Hespèrion XXI cerca contínuament nous punts d'unió entre Orient i Occident amb una clara voluntat integradora i de recuperació del patrimoni musical internacional, especialment de l'àmbit mediterrani i amb connexió amb les músiques del Nou Món americà.

L'any 1974, a Basilea, Jordi Savall i Montserrat Figueras, juntament amb Lorenzo Alpert i Hopkinson Smith van fundar el grup *Hespèrion XX*, un conjunt de música antiga que pretenia recuperar i difondre el ric i fascinant repertori musical anterior al segle XIX a partir de noves premisses: els criteris històrics i els instruments originals. El seu nom, *Hespèrion*, significa "originari d'*Hespèria*", que en grec antic era la denominació de les dues penínsules més occidentals d'Europa: la ibèrica i la italiana. També era el nom que rebia el planeta Venus quan apareixia per Occident. *Hespèrion XX*, a partir de l'any 2000, canvia la denominació per *Hespèrion XXI*.

Hespèrion XXI és avui dia una referència ineludible per comprendre l'evolució de la música en el període que va des de l'Edat mitjana fins al Barroc. La seva tasca de recuperació d'obres, partitures, instruments i documents inèdits té un doble valor incalculable: per una banda el rigorós treball de recerca aporta noves dades i interpretacions sobre els coneixements històrics d'una època, i de l'altra, l'exquisida qualitat de les interpretacions posa a l'abast del públic la possibilitat de gaudir amb naturalitat de la delicadesa estètica i espiritual pròpia de les obres d'aquell temps.

Des de l'inici, Hespèrion XXI va prendre un rumb artístic clar i innovador que acabaria creant escola en el panorama mundial de la música antiga, car concebia i concep la música antiga com a eina d'experimentació musical, amb ella cerquen la màxima bellesa i l'expressivitat en les interpretacions. Tot intèrpret de música antiga té un compromís amb l'esperit original de cada obra i ha d'aprendre a connectar-hi a través de l'estudi de l'autor, dels instruments de l'època, de l'obra en si i de les seves circumstàncies concretes. Però com a artesà de la música, també està obligat a prendre decisions sobre el que està interpretant: del seu talent, de la seva creativitat i de la seva capacitat de transmetre emocions en depèn la seva capacitat per connectar el passat amb el present, la cultura amb la seva divulgació.

El repertori d'Hespèrion XXI inclou, entre d'altres, obres del repertori sefardita, romances castellans, peces del Segle d'Or Espanyol i de l'Europa de les Nacions. Alguns dels seus programes de concerts més celebrats han estat Les Cantigues de Santa

Maria d'Alfons X El Savi, La Diàspora Sefardí, les músiques de Jerusalem, d'Istanbul, d'Armènia o les Folías Criollas. Gràcies al destacadíssim treball dels nombrosos músics i col·laboradors que han participat amb el conjunt durant tots aquests anys, Hespèrion XXI té encara un paper clau en la recuperació i la revaloració del patrimoni musical amb una gran repercussió a nivell mundial. Amb més de 60 CD's publicats, a dia d'avui la formació ofereix concerts per tot el planeta i és membre habitual en els grans Festivals Internacionals de Música Antiga.

El proper concert d'Espurnes Barroques a Manresa serà...

El 22 de maig a 2/4 de 6 de la tarda a La Cova de Sant Ignasi

Bach a la Cova

ENSEMBLE TRAMUNTANA

Obres de J.S. Bach

Tast a càrrec de Joviat i La Pirata

Un recorregut musical i gastronòmic a l'entorn del lloc on Ignasi es retirava a meditar.

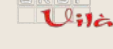
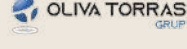
Consulta la resta de programació
d'Espurnes Barroques a:

ESPURNESBARROQUES.CAT

Amb el suport de:

Amb la col·laboració de:

Amb l'ajut de:

Jordi Vilar Materials Bioconstructius · Farmàcia Planas · Dasler, S.A · Remsa SL · Alapont SA · ACEG · Tèxtil Olius Òptica Jané · Vidres Solsona · La Farga del Solsonès · Constructora del Cardoner · Cardona Motors, S.L. · Knauf · Tallers Ballús Excavacions Cots Codina, S.L. · Constructora de Solsona S.C.C.L · Fruits Taribó · Mengem Bages · Oli Migjorn · Picó Gràfics Tegecom · Ganivets Pallarès · La Mare Cultural · El Monegal · Hotel Sant Roc · La Garriga de Castelladral · Urbi Apartments Allotjaments rurals l'Era d'en Bella · Conservatori de Manresa · Koobin · ACEM · Associació Joan Carles i Amat Associació Riubrogent · Amics de Vergós Guerrejat · Amics de Coaner · Amics de l'Orgue de Sant Llorenç de Morunys

Productors:

Forn de Cabrianes · Cerveses La Pirata · Forn de pa Camps · Ca la Roseta · Celler Roc Falcon · Masia Tonicoll · Joviat Casa Cavallera, Agroturisme i Agricultura ecològica · Restaurant El Cigronet · Xocolates Oro Vivo · Fleca de la Font Casa Dalmases · Xocolates Aynoué · Celler Collbaix · El Molí · Porc de Palou · Oller del Mas · Oli Migjorn · Cal Rosal Restaurant Molí de Boixeda · Parc de les Olors de Claret · Restaurant Casal de Castelltallat · Cafès Gener · November Tea Restaurant El Miracle · Formatgeria Valette · Biolord · Pastoret · Mel de Sant Guim · Comunitat boliviana d'Igualada Un pam de terra · Gebrat · Gelats i sorbets ecològics i artesans · Celler Grau i Grau · Restaurant Can Patoi Selecte Wine Store · Celler El Miracle · Formatgeria El Miracle · Mel de Su · Comalats · Formatges Veciana · L'Antic Forn

Mitjans col·laboradors:

